

A LEXICAL SEMANTIC MICROFIELD IN LEXICOGRAPHIC DIACHRONY

UN MICRO-CÂMP LEXICO-SEMANTIC ÎN DIACRONIE LEXICOGRAFICĂ

Oana Aurelia GENCĂRĂU,
Universitatea din Oradea/CAER EA 854 Aix-Marseille Université AMU
E-mail: ooanagen@yahoo.fr

Abstract

Starting from the 1993 version of the Le Nouveau Petit Robert monolingual dictionary, Sylvianne Rémi-Giraud assembles the lexical semantic microfield which reunites the words people, nation, state, country, motherland undertaking an analysis capable of providing an answer to the inciting question: is it possible that words possess a minimal semantic programme when encountering the world? We compile the corpus taking into consideration 19th century bilingual dictionaries in order to follow thus the semantic course of the same words.

Rezumat

Pornind de la versiunea din 1993 a dicționarului monolingv Le Nouveau Petit Robert, Sylvianne Rémi-Giraud alcătuiește micro-câmpul lexico-semantic ce reunește cuvintele popor, națiune, stat, țară, patrie și întreprinde o analiză în măsură să răspundă la o întrebare incitantă: cuvintele posedă oare la întâlnirea cu lumea un program semantic minimal? Noi alcătuim corpusul ținând cont de dicționare bilingve din secolul XIX, pentru a constata astfel parcursul semantic al aceluiași cuvinte.

Key words: distinctive trait, lexical semantic field, circumstance

Cuvinte cheie: trăsătură distinctivă, câmp lexico-semantic, circumstanță

«Le lexicographe est donc devant l'histoire comme devant des documents de français régional, des énoncés en argot, ou en langue familière ou des textes littéraires. De même qu'il analyse la stylistique sociale et la stylistique littéraire en termes d'écart, il analysera l'histoire comme écart. L'histoire de la langue est conçue comme une série de distances variables relativement à un point fixe qui est l'emploi actuel. Les mots et les sens disparus sont interprétés par des paraphrases qui ne comportent que des mots actuels utilisés avec leurs acceptions actuelles. Les sens anciens sont donc *traduits*. » Jean et Claude Dubois¹

0. Ne propunem să comparăm extensiunea ariilor sinonimice pentru un micro-câmp lexical, unul și același, în franceză și în română, în sensul că din ambele limbi vor fi selectate unitățile de lexic considerate echivalente sinonimice dintr-o limbă în alta. Pornim de la analiza propusă de

¹ Jean et Claude Dubois, *Introduction à la lexicographie: le dictionnaire*, Librairie Larousse, Paris, 1971, p. 105.

Sylvianne Rémi-Giraud spre a remarca întâi modul de a justifica, pentru franceză, apartenența la un micro-câmp a cuvintelor *Peuple, Nation, État, Pays, Patrie*. Reținem, în acord cu demersul ce constituie în același timp cadrul teoretic, observațiile cu privire la matricea semantică comună acestor intrări de dicționar. Constituim micro-câmpul nostru și, de aici, demersul de reperare a definițiilor, nu dintr-un dicționar sau dicționare monolingve, ci din dicționare bilingve cu franceza ca limbă bază/țintă și româna drept limbă țintă/bază.

În această instanță, opțiunea pentru secvențelor definiționale se va îndrepta spre lucrările lexicografice ale lui Jean Alexandre Vaillant (=JAV)².

1. Propunând așadar o analiză a micro-câmpului lexico-semantic ce se articulează în accepția ei din *cuvintele ce desemnează conceptul 'națiune'*, Sylvianne Rémi-Giraud detașează din cinci intrări lexicografice regășibile în *Le Nouveau Petit Robert* (=PR)³, ediția din 1993, secvențe ce probează, pe de o parte, existența unor trăsături semantice în măsură să asocieze definirile în unitatea matricei, pe de altă parte: a unor trăsături pe baza cărora unitățile micro-câmpului se diferențiază în varietatea sinonimică ce o presupun.

Trei trăsături⁴, anume: [uman], [geografic] [structural], dau definițiilor o *structură semantică comună*. O unitate din decompozarea trăsăturii [geografic], anume *territoire*, va fi reconsiderată drept *circumstanță locativă*⁵.

În economia definițiilor pe care le selectăm noi din dicționarele bilingve, aceasta este concurată de mărci ce privesc alte *circumstanțe*, anume originea *grupului* și *coeziunea* sa. Cum sinonimia privește echivalențe între unități decompozabile în trăsături semantice, vom apela la presupuziții ce privesc identitatea totală sau parțială de trăsături între constituenții seriilor sinonimice.

Spre a lua ulterior în calcul posibilele mărci diferențiale pe baza cărora fiecare unitate de lexic se prezintă prin *valorile sale proprii*⁶ propunem o comparație de etapă cu referire la:

- (a) ordinea trăsăturilor semantice;
- (b) intensitatea cu care acestea se manifestă.

2. În ceea ce privește *ordinea*:

(a) În PR:

Peuple, se definește ca *ensemble d'êtres humains vivants en société* [= *trait humain*], habitant un *territoire défini* [= *trait géographique*] et ayant en commun un certain nombre d'institutions [= *trait structurel*].

² Jean Alexandre Vaillant (desemnat în continuare prin JAV) este autorul primului dicționar bilingv român francez, francez-român, intitulat *Vocabular purtăreț rumânescu-franțozescu și franțozescu-rumânesc*, apărut la București, după cum se precizează pe pagina de titlu, în *Tipografia lui Fridiric Valbaum, în 1839*. Versiunea ulterioară, cu o distincție a tomurilor încă din paginile de titluri, cunoscută ca *Vocabulaire français -roumain et roumain-français* apare în aceeași *tipografie* în 1840.

³ În continuare desemnat prin PR. Cf. pentru raportarea generală la practica lexicografică franceză cu trimitere specială la acest dicționar: Pierre Corbin, « Lexicographie et linguistique: une articulation difficile. L'exemple du domaine français » în Francine Melka & M. Celeste Augusto (eds.), *De la Lexicologie à la Lexicographie / From Lexicology to Lexicography*, Utrecht, juin / june 2002, Utrecht University, Utrecht Institute of Linguistics OTS, pp. 9- 38.

⁴ Pentru relevanța conceptului cf. J. Picoche (éd.), *Précis de lexicologie française: L'étude et l'enseignement du vocabulaire*, Nathan, DL, Paris, 1977.

⁵ Sylvianne Rémi-Giraud întrebuințează pentru această entitate a trăsăturii termenul *circumstant locatif*, *circumstant* este regășibil în dicționare franceze de sfârșit de ev mediu, referindu-se la persoane: "Qui se tient à l'entour, qui est dans l'entourage" sau la lucruri: "Environnant, qui est à l'entour, ambiant". Cf. <http://cnrtl.fr/definition/dmf/circumstant>. Am preferat pentru acest aspect terminologic corpondentul semantic cel mai apropiat, anume: *circumstanță* de la care am acceptat entitățile *împrejurare, situație*, detașându-l de entitatea ce îl asociază strict cu instanța în care se produce un eveniment.

⁶ Sylvianne Rémi-Giraud « Le micro-champ lexical français *Peuple, Nation, État, Pays, Patrie* » în *Les mots de la nation*, sous la direction de Sylvianne Rémi-Giraud et Pierre Rétat, Presse Universitaires de Lyon, 1996, p. 19.

Nation include : *groupe humain* [= *trait humain*] *constituant une communauté politique* [= *trait structurel*], *établie sur un territoire défini ou un ensemble de territoires définis* [= *trait géographique*] *et personnifié par une autorité souveraine* [= *trait structurel*].

État presupune : *groupement humain* [= *trait humain*] *fixé sur un territoire déterminé* [= *trait géographique*] *soumis à une même autorité et pouvant être considéré comme une personne morale* [= *trait structurel*].

Pays cuprinde : *territoire habité par* [= *trait géographique*] *une collectivité* [= *trait humain*] *et constituant une réalité géographique dénommée* [= *trait géographique*]. *Nation*. [\leq *trait structurel*]⁷.

Cât despre *Patrie*, acest cuvânt însușește în definiție: *nation. Communauté politique (à laquelle on appartient ou à laquelle on a le sentiment d'appartenir)* [= *trait structurel*] ; *pays habité par* [\leq *trait géographique*] *cette communauté* [\leq *trait humain*].

(b) Din **JAV** selectăm întâi definițiile din partea aferentă *vocabularului* francez-român și dispunem în succesiune intrarea lexicografică regășibilă în secțiunea consacrată echivalențelor româno-franceze:

*Peuple*⁸ : *popor, -oare, norod, -oade*. (2/138)

Popor : *peuple*. (1/109)

Nation : *nație, -ii, neam*. (2/125)

Nație : *nation* (1/86)

État : *stare, puissance, stat, statură, meserie* (2/75)

Stat : *État, pays, puissance* (1/135)

Pays : *țară, țări* (2/136)

Țară : *pays* (1/160)

Patrie : *patrie* (2/135)

Patrie : *patrie* (1/102).

3. Decompozarea intrărilor lexicografice semnalează că în tratarea celor cinci cuvinte din **PR**:

- definițiile se organizează diferit;
- în primele trei dintre acestea, se regăsesc toate trăsăturile;
- perifraza asigură doar în cele trei cazuri claritatea definiției;
- expresiile trăsăturilor semantice cunosc extensii diferite.

Observațiile de până acum ar fixa distincțiile dintre constituenții micro-câmpului din **PR** în funcție de dispunerea trăsăturilor invocate, după cum urmează:

<i>Peuple</i>	[= <i>trait humain</i>]	[= <i>trait géographique</i>]	[= <i>trait structurel</i>]
<i>Nation</i>	[= <i>trait humain</i>]	[= <i>trait structurel</i>]	[= <i>trait géographique</i>]
<i>État</i>	[= <i>trait humain</i>]	[= <i>trait géographique</i>]	[= <i>trait structurel</i>]
<i>Pays</i>	[= <i>trait géographique</i>]	[= <i>trait humain</i>]	[\leq <i>trait structurel</i>]
<i>Patrie</i>	[= <i>trait structurel</i>]	[\leq <i>trait géographique</i>]	[\leq <i>trait humain</i>]

Sylvianne Rémi-Giraud remarcă faptul că ultimele două cuvinte comportă un *parcours définitionnel accidentat*, cu secvențe ce fac dificil controlul unității de sens explicat. Este în egală măsură important de observat și că:

- doar *Peuple* și *État* inventariază trăsăturile în aceeași ordine;

⁷ Reproducem definițiile în decompozarea propusă de Sylvianne Rémi-Giraud, *Op.cit.* p. 22. Am evidențiat în economia acestora succesiunea trăsăturilor și am notat prin [\leq] în definiția lui *Pays* și a lui *Patrie* situațiile în care marca este inferată de la sinonimul inclus în definiție; *Nation* comportă, în accepția autoarei, vezi p.23, toate cele trei mărci și, prin reiterare sinonimică, el asigură inferența trăsăturii [*structural*] pentru *Pays*, așa cum *Pays* asigură trăsătura [*geografic*] pentru *Patrie*.

⁸ Paginile în partea aferentă românei ca limbă bază sunt numerotate în dicționarului lui Jean Alexandre Vaillant de la 1 la 180, în cea aferentă francezei se reia numeroatrea de la 1 la 190. Prin 1/, apoi prin 2/ plasat înaintea numărului paginii vom distinge trimiterile la secțiunea corespunzătoare. În cazul lui *Peuple*, citat întâi din partea a doua : p. 2/138.

- (b) pentru primele două cuvinte se poziționează întâi trăsătura [uman];
- (c) în timp ce pentru ultimele trei cuvinte, se inventariază pe rând și în ordinea dată, una dintre trăsături drept primară;
- (d) în formularea distincțiilor, ordinea trăsăturilor este secundată de *intensitatea acestora*.

4. Decompozarea propriu-zisă a definițiilor din **JAV** este imposibilă nu pentru că dicționarului bilingv nu îi este propriu un demers explicativ, ci datorită modului aparte în care Vaillant construiește intrarea lexicografică bilingvă, cel mai frecvent fie prin glosare, fie prin reiterarea în spațiul afectat limbii țintă a unui echivalent din limba bază, aspect căruia i-am acordat o atenție aparte⁹. Primele trei cuvinte transpun în română cuvântul francez prin insistență sinonimică. Două echivalente în română pentru *Peuple* și pentru *Nation*, trei echivalente în componenta aferentă românei pentru *État*, în vreme ce pentru ultimele două cuvinte prezintă doar unitatea de lexic transpusă dintr-o limbă în alta.

În consecință, ajungem:

- (a) să credităm echivalarea lui *Peuple* cu *Popor* și a lui *Nation* cu *Nație*;
- (b) să acceptăm apoi că, în economia dicționarului lui Vaillant, definirea acestor cuvinte reclamă aceeași sumă de trăsături și în aceeași ordine, în franceză și în română:

Peuple = *popor* : [= *trait humain*] + [= *trait géographique*] + [= *trait structurel*]

Nation = *Nație* : [= *trait humain*] + [= *trait structurel*] + [= *trait géographique*]

- (c) să eliminăm din intrarea lexicografică consacrată lui *État* elementele omonimice¹⁰, constatând astfel că doar trăsăturii [structural] i se conferă expresie, în vreme ce doar sinonimia *État* = *Stat* conduce la presupuziția existenței în ordine diferită față de **PR** a celor trei trăsături:

État = *Stat, puissance* : [≤ *trait humain*] + [= *trait structurel*] + [≤ *trait géographique*]

- (d) să presupunem că sinonimia ultimelor două cuvinte certifică prezența celor trei trăsături.

5. În succesiunea constituenților micro-câmpului din **PR**, de la *Peuple* la *Patrie* trăsătura [uman] își pierde treptat *forța concretă*¹¹, ceea ce nu îi elimină însă importanța în constituirea matricei semantice¹². Expresia amplă a mărcii, *ensemble d'êtres humains*, din componența lui

⁹ Cf. Ștefan Gencărau, Oana Aurelia Gencărau, « La séquence définitionnelle dans les dictionnaires bilingues. Métalangue et métasignes. Domaine Français-Roumain-Français », în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philologia*, nr. 3 din 2009, pp. 105-124.

¹⁰ În acord cu Alain Rey, « Un texte compromettant : le dictionnaire », în *Critique*, n° 273, février 1970, pp. 163-181, precum și cu Dubois, *Op.cit.*, p. 61 *unitatea de tratare, cuvântul lexicografic* se definesc de la *noțiunea de cuvânt*, în consecință omonimele presupun intrări separate și/sau secțiuni distincte în tratare. În aceeași intrare lexicografică JAV include definirea în succesiune a omonimelor lui *État*. Procedăm în mod consecvent preluând doar elementele pentru constituentul câmpului lexico-semantic în discuție, pentru cele cinci cuvinte.

¹¹ Sylvianne Rémi-Giraud. *Op. cit.*, p. 24 pentru întreaga argumentare.

¹² A se vedea în acest sens : Alain Polguère, *Lexicologie et sémantique lexicale: notions fondamentales*, Presses de l'Université de Montréal, DL 2003, p. 157, de unde cităm : *La composante sémantique qui identifie un champ sémantique pour une lexie donnée peut occuper une position périphérique dans la définition de cette lexie. Ainsi, la lexie STYLO peut être considérée comme appartenant – avec PAPIER, CRAYON, LETTRE, etc. au champ sémantique de l'écriture. Pourtant, la composante sémantique écrire/écriture n'occupe pas la place centrale dans la définition de STYLO.*

Peuple, cedează, în definirea lui *Nation* și în cea a lui *État*, locul adjectivului abstract *humain* și dispăre din ultimele două definiții, concuroasă de *collectivité* și apoi de *communauté* care ne conduce spre frontiera trăsăturii [uman] și [structural]. În **JAV**, diferența dintre *Peuple* și *Nation* ar fi asigurată de sinonimul la care definițiile fac apel. *Peuple* și *Popor* sunt și *Norod*. *Nation* și *Nație* sunt și *Neam*, dar *État* este și *puissance*. Pentru epoca lui Vaillant presupunem că trăsăturile lui *Popor* sunt comune și pentru *Norod*, cel de al doilea fiind doar un sinonim în uz. Ca și în **PR**, dincolo de echivalența susținută și de omonimia dintre formele prezente în cele două limbi, pentru ultimele două cuvinte nu avem nicio altă deschidere. Pornind de la ceea ce particularizează primele trei cuvinte, ne întrebăm în această etapă dacă am putea generaliza și am putea susține că în **JAV** trăsătura [uman] pierde mai puțin decât în franceză *forța concretă* din moment ce modul de organizare, respectiv coeziunea grupului uman, este în măsură să distingă.

6. [Géographique] este în **PR** trăsătura cu extensia cea mai importantă, figurând direct în economia primelor patru definiții și, în accepția lui Sylvianne Rémi-Giraud¹³, indirect, prin perifraza avându-l drept centru pe *Pays*, în tratarea lui *Patrie*. Actualizarea mărcii în discuție face apel la *habitant, établie, territoire, fixé, défini, déterminé* și *habité*. *Territoire* asigură extinderea trăsăturii [geografic] spre trăsătura [structural], pentru că implică o politizare a spațiului desemnat; succesiunea determinărilor asociate prin *habitant (Peuple), établie (Nation)* și *fixé (État)* implică deja *aproprierea spațiului* de către ocupanți. Intensitatea cea mai mare a trăsăturii pare să se manifeste în definirea lui *Pays*, unde secvența ce îl conține pe *déterminé* întărește caracterul propriu-zis geografic al trăsăturii. Prezența lui *déterminé* în sintagmele decupate pentru *État* în locul lui *défini* din cele detașate pentru *Nation* face ca *État* să trimită la un spațiu pentru care contează limita, marcajul, situarea propriu-zis teritorială. Pentru Rémi-Giraud, extensiunea în spațiu este bine dezvoltată în ceea ce îl privește pe *Nation*, cu precizarea că trăsătura [geografic] e aici în progresie spre [structural], fiindcă spațiul în situația dată este considerat ca *politizat, apropiat*. Absența unor elemente de expresie care să facă nu numai presupusă această trăsătură nu dă posibilitatea de a stabili intensitatea lui [geografic] în intrările lexicografice din **JAV** altfel decât ca urmare a echivalenței cu sinonimul francez.

7. Trăsătura [structural] variază în intensitate în funcție de două noțiuni concomitente și *solidare* sub care se prezintă în demersurile definiționale, anume : ca *putere* și ca *unitate*¹⁴. Acestea se consolidează în **PR** în *Nation* și *État* prin termenul *autorité* ce le conferă un statut fundamental, abstract, în măsură să dinamizeze noțiunea, să o îndrepte spre *agentiv*, dat fiind că *autoritatea* este inseparabilă de *exercitarea puterii*. Intensitatea mărcii este potențială în *Peuple*, unde *institutions* este expresia *puterii* iar *ayant en commun* cea a unității structurale, pe când acolo unde instituția dobândește un caracter agentiv, compozantele micro-câmpului încarnează o *comunitate politică* a cărei unică expresie este o *persoană morală* ce elimină orice urmă de pluralitate. Cele două noțiuni concomitente ce atribuie lui *Nation* și lui *État* demnitatea unei *persoane cu autoritate*, spre a le marca *unitatea*, rămân *latente* în definirea lui *Pays* unde includerea sinonimului *Nation* asigură în mod indirect prezența trăsăturii [structural], însă cu o evocare redusă a *puterii* și a *unității*. Apelul la același sinonim în secvența aferentă lui *Patrie* conduce la o reprezentare ce privilegiază noțiunea de *unitate* poate în detrimentul celei de *putere*, căci *Nation* este aici reluat prin *communauté politique*, ceea ce trimite mai degrabă la *unitate* decât la *putere*. *Peuple* este marcat în **PR**, după cum remarcă Rémi-Giraud, de o ambivalență fundamentală, trimițând, pe de o parte la o *valoare inferioară*, adică la *poporul de jos*, iar pe de altă parte: la o *alta superioară*, adică la *popor ca bază*, proprietate mai degrabă pozitivă¹⁵. Întrebându-l pe *Popor* și pentru ambele accepții, româna atestă probabil

¹³ Dacă *habitant* vehiculează trăsătura *géographique* în cazul lui *Peuple*, atunci *habité* poate fi reconsiderat în ceea ce îl privește pe *Patrie*.

¹⁴ Sylvianne Rémi-Giraud, *Op.cit.* 25.

¹⁵ Sylvianne Rémi-Giraud, *Op. cit.*, p. 29.

deja de la Vaillant o concurență între unitățile de lexic apte să producă distincția celor două sensuri. Definițiile ulterioare lui **JAV** confirmă că *Popor* vizează preponderent comunitatea în percepția sa valorică, în semnificativă opoziție cu *Norod*, concurat de *gloată*, *mulțime*. Dacă aceasta este justificarea invocării sinonimului, atunci noțiunile în funcție de care se stabilește pentru *Popor* intensitatea trăsăturii [structural] își modifică importanța. *Puterea* nu își are expresia în *instituțiile comune*, ca în **PR**, în vreme ce *unitatea* nu referă la *comunitatea politică*, ci la intensitatea circumstanței *coeziune*. Echivalența din **JAV** *Popor* : *peuple* ar presupune *coeziune* ca în cazul lui *Peuple* din **PR**, în vreme ce aceasta este discutabilă în cazul lui *Peuple* : *Popor*, *norod*. Al doilea cuvânt, în ordinea *Nation*: *nație*, *neam* permite aceeași constatare în privința noțiunii *putere*, însă o diferență în privința *unității*. Coeziunea dobândește importanța maximă prin sinonimul *neam* ca expresie a *unității structurale*. Dacă definițiile în cazul lui *Peuple* și *Nation* nu se construiesc la fel în cele două instanțe în care poziția limbilor bază și țintă se schimbă, în sensul că *Peuple* este în **JAV** și *popor* și *norod*, dar *Popor* nu este decât *peuple*, după cum *Nation* este și *nație* și *neam*, dar *Nație* este numai *nation*, nu aceeași este situația în ceea ce îl privește pe *État*. În organizarea constituenților ce-i compun intrările lexicografice sinonimul invocat pare să aibă o mai mare importanță. *État* este *puissance*, *stat*, dar și *Stat* este *État*, *pays*, *puissance*. Noțiunea *putere* din substanța trăsăturii [structural] se consolidează în *État* așa cum noțiunea *unitate* e privilegiată în *Nation*. Inclus în definirea lui *Stat*, nu și în cea a lui *État*, *Pays* are astfel o poziție mai puțin marginală decât *Patrie*, pentru a cărei configurație semantică nu avem în **JAV** altceva decât presupuziția că este echivalent cu sinonimul său francez.

8. O concluzie de etapă ne este deja permisă. Evident, dezideratul nostru nu poate fi cel de a compara cele două lucrări lexicografice. Despre prima dintre acestea, datorată lui Jean Alexandre Vaillant, s-ar putea spune că este rudimentară, eventual un glosar ce configurează rar definiții ample. Este însă tocmai punctul de plecare pentru a verifica dacă o presupuziție formulată ca atare de Sylvianne Rémi-Guiraud:

« Si l'on prend soin de bien distinguer le signifié d'un mot de la multiplicité de ses applications référentielles, on peut dire que les mots ne viennent pas « les mains vides » à la rencontre du monde. Ils possèdent un programme sémantique minimal grâce auquel ils se différencient à l'intérieur d'un champ lexical et qui leur permet d'assurer une « saisie » spécifique des référents qui leur sont corrélés¹⁶. »

își poate găsi argumentele. Considerat un algoritm ce teaurizează nu numai sensuri, ci și etapele în care acestea se configurează, un dicționar este o *invitație la o ordine*¹⁷ ce presupune întotdeauna o recuperare diacronică complexă a unui cuvânt. Întorcându-ne spre cel mai simplu dintre dicționarele bilingve, în fapt spre cel ce răspundea efectiv trebuințelor discursive proprii destinatarilor săi, probăm că, în ceea ce privește ordinea și intensitatea trăsăturilor, algoritmul de teaurizare ar putea susține o astfel de supoziție.

Bibliografie selectivă

FABIENNE BAIDER, EFI LAMPROU, MONIQUE MONVILLE-BURSTON (EDS.), *LA MARQUE EN LEXICOGRAPHIE*, ÉD. LAMBERT-LUCAS, DL, LIMOGES, 2011.

LOUIS BEGIONI ET CHRISTINE BRACQUENIER, *SEMANTIQUE ET LEXICOLOGIE DES LANGUES D'EUROPE*, PRESSES UNIVERSITAIRES DE RENNES, 2012.

Pierre Corbin, « Lexicographie et linguistique : une articulation difficile. L'exemple du domaine français » în Francine Melka & M. Celeste Augusto (eds.), *De la Lexicologie à la*

¹⁶ *Ibidem*, p. 36.

¹⁷ Giovanni Dottoli, *La mise en ordre de la langue dans le dictionnaire*, Hermann Éditeurs, Paris, 2012, pp. 8-13.

Lexicographie / From Lexicology to Lexicography, Utrecht, juin / june 2002, Utrecht University, Utrecht Institute of Linguistics OTS.

SONIA DARTHOU (ED.), *LES MOTS FACE A L'HISTOIRE*, ÉD. TALLANDIER, PARIS, 2010.

Giovanni Dottoli, *La mise en ordre de la langue dans le dictionnaire*, Hermann Éditeurs, Paris, 2012.

Jean et Claude Dubois, *Introduction à la lexicographie: le dictionnaire*, Librairie Larousse, Paris, 1971.

Ștefan Gencăraș, Oana Aurelia Gencăraș, «La séquence définitionnelle dans les dictionnaires bilingues. Métalangue et métasignes. Domaine Français-Roumain-français », în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philologia*, nr. 3 din 2009, pp. 105-124.

Alain Polguère, *Lexicologie et sémantique lexicale: notions fondamentales*, Presses de l'Université de Montréal, DL 2003.

Sylvianne Rémi-Giraud et et Pierre Rétat (éds), *Les mots de la nation*, Presse Universitaires de Lyon, 1996.

ALAIN REY, *LE LEXIQUE : IMAGES ET MODELES : DU DICTIONNAIRE A LA LEXICOLOGIE*, ÉD. A. COLIN, PARIS, 1977.

ALAIN REY, *DE L'ARTISANAT DU DICTIONNAIRE A UNE SCIENCE DU MOT*, ÉD. A. COLIN, PARIS, 2007.

ALAIN REY, *DES PENSEES ET DES MOTS*, HERMANN ÉDITEURS, PARIS, 2013.

